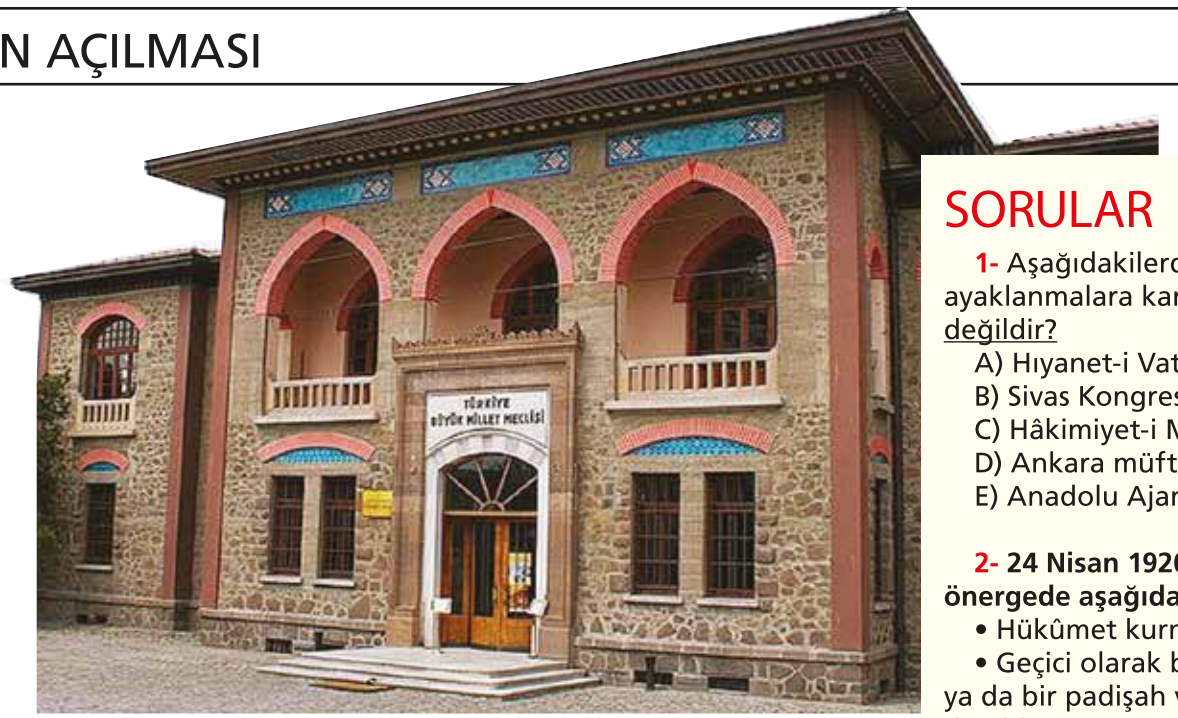
OGM MATERYAL
ORTAÖĞRETİM GENEL MÜDÜRLÜĞÜ

KONU BÜYÜK MİLLET MECLİSİNİN AÇILMASI

İtilaf Devletleri 16 Mart 1920'de İstanbul'u resmen işgal ettiler ve Mebusan Meclisini basarak Millî Mücadele yanlısı milletvekillerini tutukladılar. Mebusan Meclisi çalışamaz hâle geldi ve meclis kapatıldı. Bu sebeple Mustafa Kemal, Mebusan Meclisinin işgalcilerin kontrolündeki İstanbul'da değil Anadolu'nun güvenli bir yerinde toplanmasını istiyordu. İstanbul'un işgalinin ardından yaşananlar Mustafa Kemal'i haklı çıkardı ve onun ne kadar ileri görüşlü olduğunu bir kez daha gösterdi.

Mustafa Kemal, 19 Mart 1920'da illere ve kolordu komutanlarına bir genelge göndererek olağanüstü yetkilere sahip bir meclisin Ankara'da toplanacağını bildirdi. Bunun için on beş gün içinde seçimlerin yapılarak milletvekillerinin belirlenmesini istedi. İşgal altındaki İstanbul'dan kaçmayı başararak Ankara'ya gelebilecek Mebusan Meclisi üyelerinin de yeni meclisin doğal üyesi olduğunu belirtti. Meclis, 23 Nisan 1920 Cuma günü, milletvekillerinin Hacıbayram Camii'nde halkla beraber cuma namazını kılmalarının ardından açıldı. 24 Nisan 1920 tarihinde yapılan toplantıda ise Mustafa Kemal, meclis başkanı seçildi. Mustafa Kemal aynı gün, meclisin yetkileri ve işleyişi ile ilgili görüşlerini bir önerge şeklinde sundu ve bunlar Meclis tarafından kabul edildi. Buna göre;

1. Hükûmet kurmak zorunludur.
2. Geçici olarak bir hükûmet başkanı tanımak ya da bir padişah vekili ortaya koymak uygun değildir.
3. Büyük Millet Meclisinin üstünde bir güç yoktur.
4. Büyük Millet Meclisi, yasama ve yürütme yetkilerini kendinde toplamıştır.
5. Mecliste seçilecek ve vekil olarak görevlendirilecek bir kurul hükûmet işlerine bakar. Meclis başkanı bu kurulun da başkanıdır.
6. Padişah ve Halife baskı ve zordan kurtulduğu zaman Meclisin düzenleyeceği yasal ilkeler içinde durumunu alır. Osmanlı Parlamentosunun aksine azınlık temsilcilerinin olmadığı bu meclis, millî bir nitelik taşımaktaydı. Kurtuluş mücadelesini yürüten ve başarıya ulaştıran TBMM, hem yeni bir devlet kurması hem yeni bir anayasa kabul etmesi nedeniyle, kurucu meclis özelliği taşımaktadır. Birinci meclis, savaş koşullarında kararların hızlı alınıp uygulanmasını sağlamak amacıyla güçler birliği ilkesini benimsemiştir.

Büyük Millet Meclisine Karşı Ayaklanmalar

Millî Mücadele'nin en tehlikeli ve sıkıntılı dönemi, ayaklanmaların çıktığı dönemdir. Çünkü Büyük Millet Meclisi Hükûmeti bir yandan yurdu işgal eden düşmana karşı mücadele ederken diğer yandan da İstanbul Hükûmeti, azınlıklar ve Millî Mücadele'ye karşı olanlar tarafından çıkarılan ayaklanmalarla uğraştı. İstanbul Hükümeti tarafından Millî güçleri dağıtmak için İtilaf Devletleri'nden yardımlar alınarak askerî birlikler kuruldu. Kuvay-ı İnzibatiye (Halifelik Ordusu) adıyla kurulan bu kuvvetler Kuvay-ı Millîyeciler üzerine gönderildi. Şeyhülislam'dan aldıkları fetva ile de Kuvay-ı Millîyeciler vatan haini ve din düşmanı ilan edildi. Bu faaliyetler sonucunda Anadolu'nun çeşitli yerlerinde peş peşe ayaklanmalar çıktı. Büyük Millet Meclisi, varlığını sürdürebilmek ve otoritesini sağlayabilmek için, Meclis'in açılmasından altı gün sonra Vatana İhanet Kanunu'nu (Hıyanet- i Vataniye Kanunu) çıkardı (29 Nisan 1920). Bu kanuna göre; Meclis'in kararlarına karşı gelenlerin, düşmana hizmet eden ve bozgunculuk yapanların idamla cezalandırılması kabul edildi.

11 Eylül 1920'de İstiklal Mahkemeleri kurularak isyancılar cezalandırıldı. Şeyhülislam'ın fetvasına karşılık, Ankara Müftüsü Rıfat Efendi liderliğindeki din adamları karşı fetva hazırladılar. İstanbul Hükûmeti'nin ve işgalci devletlerin olumsuz propagandalarına karşı halkı doğru bilgilendirmek amacıyla, Anadolu Ajansı kuruldu ve Hâkimiyet-i Millîye gazetesi çıkarıldı. Askerî önlem olarak da Kuvay-ı Millîye birlikleri isyancılar üzerine gönderildi. TBMM Hükûmeti gücünü işgal güçlerine karşı kullanması gerekirken yaşanan bu gelişmeler sonucu iç düşmanla uğraşmak zorunda kalarak zaman ve güç kaybetmiştir.

İstiklal Mahkemeleri

İstiklal Mahkemeleri böyle bir ortamda düzenli ordunun kurulması ve devamının sağlanması için kuruldu. (11 Eylül 1920) İstiklal mahkemeleri dönemin ihtiyaçları doğrultusunda kurulmuş mahkemelerdi. Mahkemelerde başlangıçta asker kaçakları sorununun çözümüne yönelik çalışmalar yürütüldü. Daha sonra mahkemelerin yetkileri; vatana ihanet, casusluk, ayaklanma, bozgunculuk, soygun ve asker ailelerine saldırı gibi suçların kapsam içine alınmasıyla daha da genişletildi. Mahkemelerce özellikle cephede savaşan askerlerin ailelerinin can, mal ve namus güvenliğine çok büyük önem veriliyordu. İstiklal Mahkemelerinin çalışmaları sonucunda ordudaki asker kaçakları sorununun önüne büyük ölçüde geçildi. Düzenli orduya katılan asker sayısında artış yaşandı. Mahkeme üyeleri BMM'nin kendi içinden seçtiği üç kişiden oluşuyordu. Duruşmalar halk önünde yapılıp alınan kararlar halka duyuruluyordu.

SORULAR

1- Aşağıdakilerden hangisi TBMM'nin ayaklanmalara karşı aldığı tedbirlerden birisi değildir?

A) Hıyanet-i Vataniye Kanunu'nun çıkarılması
B) Sivas Kongresinin toplanması
C) Hâkimiyet-i Milliye Gazetesi'nin çıkarılması
D) Ankara müftüsünün fetva yayınlaması
E) Anadolu Ajansı'nın kurulması

Cevap: B

2- 24 Nisan 1920'de TBMM'ne verilen önergede aşağıdaki kararlar alınmıştır.

• Hükûmet kurmak zorunludur.
• Geçici olarak bir hükûmet başkanı tanımak ya da bir padişah vekili ortaya koymak uygun değildir.
• Büyük Millet Meclisinin üstünde bir güç yoktur.
• Büyük Millet Meclisi, yasama ve yürütme yetkilerini kendinde toplamıştır.
• Mecliste seçilecek ve vekil olarak görevlendirilecek bir kurul hükûmet işlerine bakar. Meclis başkanı bu kurulun da başkanıdır.
• Padişah ve Halife baskı ve zordan kurtulduğu zaman Meclisin düzenleyeceği yasal ilkeler içinde durumunu alır.

Bu kararlara bakıldığında aşağıdakilerden hangisine ulaşılamaz?

A) Halk iradesinin yönetimde etkili olduğuna
B) Osmanlı yönetiminin yok sayıldığına
C) Güçler birliği ilkesinin kabul edildiğine
D) Yürütme yetkisinin kullanımının karara bağlandığına
E) Kabine sisteminin uygulandığına

Cevap: E

3- İstiklal Mahkemeleri'nde başlangıçta asker kaçakları sorununun çözümüne yönelik çalışmalar yürütüldü. Daha sonra mahkemelerin yetkileri; vatana ihanet, casusluk, ayaklanma, bozgunculuk, soygun ve asker ailelerine saldırı gibi suçların kapsam içine alınmasıyla daha da genişletildi. İstiklal Mahkemelerinin çalışmaları sonucunda ordudaki asker kaçakları sorununun önüne büyük ölçüde geçildi.

Buna göre İstiklal Mahkemeleri ile ilgili,

I. dönemin ihtiyaçları doğrultusunda kurulduğu,
II. asayişi ve otoriteyi gerçekleştirmek istediği
III. inkılapları yapmayı amaçladığı.

durumlarından hangisi söylenebilir?

A) Yalnız I
B) Yalnız II
C) Yalnız III
D) I ve II
E) I,II ve III

Cevap: D